

Ny visselblåsarlag – ett förstärkt skydd för visselblåsare

Den 1 december i år föreslås att en helt ny visselblåsarlag, som bygger på ett EU-direktiv från oktober 2019 (Visselblåsarldirektivet), ska träda ikraft. Den nya lagen ska vara subsidiär till Visselblåsarldirektivet och ska således inte tillämpas om det finns avvikande föreskrifter i lag eller förordning om rapportering av överträdelser av EU-rätten. Den nya förslagna visselblåsarlagen gör Sverige till ett av de första EU-medlemsländerna som antar EU:s direktiv om visselblåsarskydd.

Hur skyddas visselblåsare i svensk lagstiftning idag?

I dagsläget har Sverige en lag som skyddar arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet i lag 2016:749 om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. I svensk rätt finns det även skydd för sådana visselblåsare i bl.a. grundlagarna, anställningsskyddslagen, medbestämmandelagen och i rättspraxis. Även lagen om företagshemligheter ger ett visst skydd för bland annat anställda som röjer företagshemligheter i syfte att avslöja missförhållanden. Den idag gällande lagen avseende skydd för visselblåsare skyddar personal inom offentlig samt privat sektor och omfattar även inhyrd personal.

Vilket skydd kommer den nya lagen att ge? Vad finns det för undantag?

Visselblåsarldirektivet som den nya lagen bygger på skyddar inte bara anställda, utan också egenföretagare, volontärer och praktikanter, aktieägare, leverantörer och tidigare anställda i både offentlig och privat verksamhet. Lagen avser alltså att skydda personer som rapporterar om missförhållanden i fler kategorier än vad den nu gällande visselblåsarlagen gör, vilket skulle innebära att det kommer att skulle bli ett utökat repressalieskydd i syfte att möjliggöra visselblåsning i en allt större utsträckning.

Den nya lagen skulle innebära att en person som rapporterar inte ska, annat än i undantagsfall, kunna göras ansvarig för en överträdelse av tystnadsplikt, exempelvis en överträdelse av en sekretessklausul i ett avtal eller en tystnadsplikt som följer av offentlighets- och sekretesslagen. Däremot avses inte ansvarsfriheten gälla om den rapporterande personen lämnar ut en hemlig handling eller åsidosätter en så kallad kvalificerad tystnadsplikt, dvs. en sådan tystnadsplikt som har företräde framför den grundlagsfästa meddelarfriheten. Vidare ska den nya lagen innebära att de rapporterande personerna också har rätt att få sin identitet skyddad genom sekretess. Ett sådant skydd finns inte i den nuvarande lagstiftning.

Enligt den nya lagen ska rapporterande personer ha rätt till skadestånd för den förlust och kränkning som repressalien innebär. En arbetsgivare som bryter mot repressalieförbudet eller som har hindrat eller försökt hindra rapportering av missförhållanden ska bli skyldig att betala skadestånd. Ett undantag föreligger dock om den rapporterande personen genom rapporteringen har gjort sig skyldig till ett brott.

Vilken typ av information ska skyddet omfatta?

Skyddet för visselblåsare ska gälla vid rapportering av information om missförhållanden där det finns ett allmänintresse av att missförhållanden kommer fram. För det första omfattar det rapportering av information om sådana överträdelser av EU-rätten som omfattas av visselblåsarldirektivets tillämpningsområde som exempelvis överträdelser av EU:s regelverk på finansmarknadsområdet, miljöområdet och dataskyddsområdet. För det andra så är skyddet inte begränsat till överträdelser av EU-rätten utan omfattar även rapportering av information om överträdelser av svensk lagstiftning. För det tredje omfattas i vissa fall även rapportering av information om förhållanden som inte består i att något regelverk har överträtts, men som ändå är av sådan art att det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Däremot ska information som rör den rapporterande personens egna arbets- eller anställningsförhållanden endast omfattas i undantagsfall.

På vilket sätt ska rapporteringen/visselblåsningen ske?

En mycket omstridd fråga hitintills i lagstiftningsprocessen har avsett huruvida visselblåsare måste larma genom företagets interna kanaler innan de får vända sig till myndigheter eller medier. I utredningen har slutligen föreslagit att visselblåsare antingen ska rapportera internt eller kontakta behöriga myndigheter direkt. För att visselblåsaren ska kunna vända sig direkt till media eller allmänheten krävs det dock att det föreligger vissa särskilda förutsättningar. Sådana särskilda förutsättningar är exempelvis om personen först har larmat internt eller externt, men att inga åtgärder vidtogs som respons, eller att lagöverträdelsen innebär en överhängande fara för allmänhetens intresse. Det innebär således att den sista utvägen är att vända sig till pressen för att slå larm.

På vilket sätt kan det påverka företag?

Den nya lagen avser att ge ett förstärkt skydd för visselblåsare i privat och offentlig verksamhet och ställer krav på implementering av ett säkert och anonymt rapporteringssystem. Lagen skulle innebära att alla organisationer måste tillhandahålla en rapporteringskanal där bland annat medarbetare kan larma om händelser där de misstänker att något inte står rätt till. Det ställs inga tekniska krav på rapporteringssystemet som företagen ska inrätta. Däremot ska arbetsplatsen ha tydliga interna rutiner för hur rapportering om missförhållanden ska tas emot, följas upp samt återkopplas. Företag som berörs av den nya lagen är företag med mer än 50 anställda vid ingången av kalenderåret måste inrätta ett sådant rapporteringssystem som lagen föreskriver. Likaså gäller kravet på rapporteringssystem för både kommuner och regioner.

Behöver ert företag rådgivning vad gäller hur företag påverkas av den nya visselblåsarlagen så tveka inte att höra av er till oss!